УДК 75/046; 51-78; 338.552

В.В. ІНДУТНИЙ, Н.В. МЕРЕЖКО

Київський національний торговельно-економічний університет

С.М.МЕЛЬНИК

Судовий експерт Міністерства юстиції України

ТОВАРОЗНАВЧА ОЦІНКА БУКІНІСТИЧНИХ ПАМ'ЯТОК

V. INDUTNYI, N. MEREZHKO

Kyiv national university of trade and economics

S.MELNIK

Forensic expert of the Ministry of Justice of Ukraine

COMMODITY EVALUATION OF BOUQUINISTIC MEMORIALS

<https://doi.org/10.36910/6775-2310-5283-2022-15-6>

Мета. Аналіз сучасного ринку букіністичних пам'яток та обґрунтування рекомендацій щодо визначення їх прогнозованих вартісних показників в експертних завданнях визначення страхових сум, а також стартових показників вартості при торгівлі з аукціонів.

Методика. Аналіз ринку букіністичних пам'яток здійснювали шляхом вивчення розподілу вартісних показників, де сукупність видань є сукупністю різних за значимістю носіїв цінності, кожен з яких має власну динаміку зростання. Крім того, враховували статистичний розподіл фінансових можливостей потенційних покупців. Для встановлення закономірностей ціноутворення на букіністичні видання була створена база вихідної інформації про вартісні показники антикварних книжок.

Результати. За результатами досліджень встановлено, що оцінка старовинних видань набуває осмисленості у двох парадигмах – індивідуально орієнтованій та соціально орієнтованій. Перша пов'язана з розмаїттям можливих індивідуальних суб'єктивних мотивацій щодо сприйняття книжки й описується індексом задоволення гуманітарних потреб особистості. Друга парадигма пов'язана з оцінкою пойменованого видання з метою його страхування як об'єкта культурної спадщини, що знаходиться на зберіганні в музеї державної або недержавної форми власності. Йдеться про можливі збитки національної культури у разі пошкодження об'єкта або його повної втрати. У цьому випадку доцільно керуватися оцінками (страховими сумами), які пов'язані з рівнем загально виховного значення об'єкта (індекс загально виховного значення), а також з урахуванням того в якому комплексі букіністичних пам'яток цей об'єкт знаходиться. На світовому ринку букіністичних видань одночасно представлені мільйони, а на ринку України, - сотні тисяч взірців, які знаходяться в стані перманентної зміни пропонованої

вартості. Будь-які висновки щодо причин формування певного рівня вартості букіністичних видань залежать від змістовності та повноти критеріальної бази, яка обрана експертом для виконання цієї роботи та має вірогіднісний характер.

Наукова новизна. Розроблено методiku оцінки вартості букіністичних видань, яка повною мірою дозволяє здійснювати оцінку як сучасних видань, так і видань минулих століть, а також раритетних примірників. Чітко визначено, які методики слід використовувати при оцінці букіністичних пам'яток в залежності від їх раритетності.

Практична значимість. Проведено дослідження сучасного ринку букіністичних видань, розроблено теоретичні засади для розрахунку показників прогнозованої вартості букіністичних пам'яток. Запропонована методика прогнозування та визначення вартості букіністичних пам'яток має практичне значення для експертів, професійних оцінювачів, а також колекціонерів.

Ключові слова: аукціон, антикваріат, букіністичні пам'ятки, методика, прогнозована вартість, раритет.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Букіністичні пам'ятки є цікавим видом товару, який займає значну частку антикварного ринку та має власну видову специфіку, яка суттєво відрізняється від традиційних товарів.

Аналіз букіністичних пам'яток у пропозиціях на Інтернет аукціоні «violity» [1], де щоденно виставляються на продаж більше ста тисяч примірників книжок, вказує на вкрай низьку ліквідність цього товару, адже активність потенційних покупців виявляється лише окремі видання й у більшій мірі видання що висвітлюють професійні знання – ландшафтний дизайн, архітектурні стилі, художню обробку металів, каменів матеріалів тощо. Початкові показники вартості вказують на існування сталих традицій, сформованих на ринку. При оцінці букіністичних видань потенційні покупці та продавці завжди враховують їх вік, тираж, стан збереження, рівень популярності автора (якщо він є), якість видання (наявність у ньому цінних авторських гравюр, ілюстрацій, фото тощо), рівень визнання видавця, причетність видання до значимих подій або особистостей. Не завжди враховують об'єм видання та його зміст, адже інформація, яка, наприклад, була опублікованою більше ста років тому, вже неодноразово процитована в сучасних виданнях й є більш доступною та верифікованою. Приймаючи до уваги сказане, букіністичні видання доцільно оцінювати поштучно, не зважаючи на кількість сторінок. Останнім часом ринок букіністичних видань значно пожвавився, а єдиного підходу до визначення вартості книг,

журналів, газет та іншої друкованої продукції, яка була у використанні, не існує, тому актуальність розробка методики оцінки даного виду товару не викликає сумнівів.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Відповідно до Реєстру методик проведення судових експертиз, в теперішній час для проведення експертизи букіністичних пам'яток зареєстровано лише дві методики та методичні рекомендації [2, 3].

Оцінка майна проводиться, виходячи з основних засад Міжнародних стандартів оцінки та Національного стандарту №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» [4].

При проведенні експертизи експерти користуються також методичними рекомендаціями «Розрахунок втрати якості непродовольчих товарів у зв'язку з їх зносом та наявністю дефектів, який використовується при проведенні товарознавчих досліджень» [5], які, на жаль, не відповідають вимогам сьогодення, оскільки розроблені на основі уявлень про вартість майна, які діяли в епоху планової економіки.

Цілі статті. Метою даної роботи є пошук оптимальної методики для оцінки якості та прогнозування вартості букіністичних видань, яка повною мірою дозволить здійснювати оцінку як сучасних видань, так і видань минулих століть, а також раритетних примірників.

Спосіб досягнення поставленої мети полягає у використанні емпіричних рівнянь для обчислення показників прогнозованої вартості в завданнях обґрунтування страхових сум, а також очікуваних показників вартості в результаті відкритого продажу на ринку України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Аналізуючи результати роботи аукціонів, слід зазначити, що остаточна вартість, яка є результатом торгів, є суб'єктивно орієнтованою й може бути предметом прогнозування лише на основі гуманістичної теорії. Беручи участь в аукціоні, учасників є можливість купити лот за стартовою ціною в одну гривню, у разі, якщо на даний момент інших покупців не знайдеться, або за дуже високу ціну, якщо потенційних покупців буде кілька.

Слід також звернути увагу на те, що книги видані понад 50 років тому, вже не являють собою джерело нової або актуальної інформації, адже вони вже набули популяризації відповідно до власної соціально культурної цінності, були предметом обговорення читачів та літературознавців,

більшість з них доступна для читання у всесвітній інформаційній мережі. Тобто, бажання володіти ними у більшості випадків не пов'язане з пошуком корисної інформації, а є виявом потреби у причетності до видатних авторів, раритетних видань або історичної епохи.

Наприклад, в одній з домашніх колекцій нам довелося побачити раритетне видання 1890 року – енциклопедію Брокгауза і Ефрона у 86 томах. Ця енциклопедія є в безкоштовному доступі в Інтернет мережі, більшість статей цього видання втратили свою актуальність або не відповідають рівню сучасних знань. Виникає питання щодо сенсу тримати у себе це видання, яке потребує періодичного обслуговування й займає чималий об'єм. Кожен власник дасть свою відповідь на це питання, однак, акцент буде зроблено на задоволенні саме гуманітарних потреб.

Слід зауважити, що, наприклад, ринок нумізматики або творів мистецтва є більш доступним для вивчення, оскільки існує безліч каталогів, в яких зазначені цінові параметри. Звичайно, ці ціни є орієнтовними, а спосіб їх отримання прихованим від спостерігача. Такі каталоги використовуються переважно початківцями або людьми, яким просто сподобалась якась річ. Професійні оцінювачі використовують порівняльний метод для оцінки букіністичних видань, які не є тиражованими у великій кількості та містять «цікаву» для окремих верств населення або вчених інформацію. Прикладом такої інформації може бути книга Гліба Лазаревського. Молодість Лесі Українки (Біографічне оповідання). Книга вийшла у Львові у 1937 році Накладом Центрального Українського Жіночого Товариства Союз Українок у Львові, надрукована у друкарні «Графія» на вулиці Тихій, 5, у серії «Бібліотека Союзу Українок» [6].

Застосування витратного підходу передбачає визначення поточної вартості витрат на відтворення або заміщення об'єкта оцінки з подальшим коригуванням їх на суму зносу (знецінення).

За відновну вартість приймається поточна вартість витрат на створення (придбання) нового об'єкта, що є точною копією об'єкта оцінки, у тому числі з використанням того ж проекту і аналогічних матеріалів (наприклад, вартість ксерокопії книги). Як правило, у цьому випадку не береться до уваги культурна цінність букіністичної пам'ятки. Під час застосування методу прямого відтворення або методу заміщення використовуються вихідні дані про об'єкт оцінки чи подібного майна в сучасних цінах (в цінах на зазначену дату) або середньостатистичні показники, які узагальнюють його відтворення

або заміщення в сучасних цінах (в цінах на зазначену дату). За вартість заміщення оцінюваного об'єкта приймається вартість купівлі (в поточних цінах) на вільному, відкритому ринку аналогічного нового об'єкта, максимально наближеного до оцінюваного по всіх функціональних, конструктивних і експлуатаційних характеристиках, суттєвих з точки зору його теперішнього використання.

Дохідний підхід до визначення вартості майна передбачає перетворення майбутнього доходу в показник вартості. Даний підхід найбільш часто використовується при оцінці комерційної нерухомості, а також обладнання і нематеріальних активів (що приносять дохід) з метою наступного отримання доходу від їх експлуатації або продажу на вільному ринку.

Порівняльний підхід, або ринковий, який базується на урахуванні принципів заміщення, попиту та пропозиції, передбачає аналіз цін продажу та пропозиції подібного майна з відповідним коригуванням відмінностей між об'єктами порівняння та об'єктами оцінки. Підхід порівняння ринкового продажу застосовується для визначення вартості об'єкта, що оцінюється шляхом аналізу і порівняння цін недавнього продажу ідентичних або аналогічних об'єктів на ефективно функціонуючому вільному ринку, де купують і продають порівняну власність добровільні покупці і продавці, приймаючи при цьому незалежні рішення. Метод аналогового порівняння продажу передбачає аналіз цін продажу та пропонування подібного майна з відповідним коригуванням відмінностей між об'єктами порівняння та об'єктом оцінки. Перевага даного підходу полягає в його здатності враховувати реакцію продавців і покупців на поточну кон'юнктуру ринку.

Так, зокрема додатком 3.21 «Книги та журнали» Методичних рекомендацій «Розрахунок втрати якості непродовольчих товарів у зв'язку з їх зносом та наявністю дефектів», який використовується при проведенні експертизи, передбачено наступні коефіцієнти втрати якості книжок та журналів за один рік експлуатації та внаслідок зносу та дефектів (табл. 1, 2).

Таблиця 1. Втрата якості книжок та журналів за один рік експлуатації

№ п/п	Найменування виробів	Втрата якості за рік експлуатації, %
1	Художня література, книги та альбоми по мистецтву, енциклопедії	2
2	Наукова та технічна література, довідники, словники	4
3	Журнали (періодична преса), підручники, навчальні посібники	10

Також зазначимо, що нижчеописана методика оцінки (в частині порівняльного методу) дозволяє доволі точно визначити вартість букіністичних видань, які не є раритетними.

Ці коефіцієнти, на нашу думку, можна застосовувати з метою визначення вартості друкованої продукції для сучасних видань (відповідно, слід використовувати чеки та/або іншу цінову інформацію). Під сучасними слід розуміти видання останніх трьох років.

Таблиця 2. Втрата якості книжок та журналів внаслідок зносу та наявності дефектів

№ п/п	Товарний стан виробів, показник зносу та дефектів	Втрата якості внаслідок зносу та дефектів, %
1	Деформація, забруднення, пошкодження обкладинки	10-50
2	Плями від підмочки	5-40
3	Потертості обкладинки, розриви	40-100

Виникає питання, а як же оцінювати предмети, аналоги продажу чи пропозиції яких на ринку відсутні? Звичайно, можна використати літературу, чи мережу Інтернет. Але є такі речі, інформації про які немає в загальнодоступних джерелах. У цьому випадку можна скористатися тим, що по певних періодах та напрямках, існують систематизовані каталоги, з указанням ідентифікаційних ознак видань, наприклад [7].

Разом з тим, навіть віднайшовши раритетне видання, експерту чи колекціонеру важко уявити, якою буде ринкова вартість цього видання.

Отже, аналіз ринку слід здійснювати на релятивістській основі – шляхом вивчення розподілу вартісних показників, де сукупність книжок є сукупністю різних за значимістю носіїв цінності, кожен з яких має власну динаміку зростання. Крім того, експерт-оцінювач повинен врахувати статистичний розподіл фінансових можливостей потенційних покупців і керуватися правилом: чим більше позитивної інформації про товар, тим вища його якість і, відповідно, вартість [8]. Формульний вираз має вигляд:

$$C = \alpha \times 2^i, \quad (1)$$

де C – прогнозована вартість;

α – база оцінки і – кількість позитивної інформації про товар.

Для здійснення пошуку закономірностей ціноутворення на букіністичні видання, була створена база вихідної інформації про вартісні показники антикварних книжок, яка налічувала 100 взірців (табл.3).

Таблиця 3. Фрагмент таблиці вихідних даних про стан ринку
букіністичних видань від 16.08.2021

№ з/п	Назва видання мовою оригіналу та джерело інформації про нього	К-ть томів	Вартість у доларах США	Питома вартість у доларах США за одиницю
1	2	3	4	5
1.	<p>Начало Великого Повечерья https://auction.violity.com/105180592-nachalo-velikogo-povecherya</p>	1	0,4	0,4
	<p>Андре Моруа Олимпио или Жизнь Виктора Гюго. 1988 608 с. https://auction.violity.com/100873701-andre-morua-olimpio-ili-zhizn-viktora-gyugo-1988-608-s</p>	1	0,74	0,7
2.	<p>Подъ русскимъ знаменемъ https://auction.violity.com/105114166-pod-russkim-znamenem/?utm_source=recommend_items&utm_medium=pod-russkim-znamenem&utm_campaign=75uah</p>	1	3	3
98	<p>Старинная архитектура Галиции. Галиция в ее старине. Г. К. Лукомский. 1915. https://auction.violity.com/104307661-starinnaya-arhitektura-galicii-galiciya-v-ee-starine-g-k-lukomskij-1915/?utm_source=recommend_items&utm_medium=starinnaya-arhitektura-galicii-galiciya-v-ee-starine-g-k-lukomskij-1915&utm_campaign=27500uah</p>	1	1020	1020
99	<p>Опыт о времечислении барона Владимира Штейнгейля. 1819 год https://auction.violity.com/104630752-opyt-o-vremeschislenii-barona-vladimira-shtejngejlya-1819-god/?utm_source=recommend_items&utm_medium=opyt-o-vremeschislenii-barona-vladimira-shtejngejlya-1819-god&utm_campaign=32000uah</p>	1	1187	1187

Продовження табл.3

1	2	3	4	5
100	<p>1850 В. Пети Парки сады Victor Petit Parcs et Jardins des Environs de Paris https://auction.violity.com/105117107-1850-v-peti-parki-sady-victor-petit-parcs-et-jardins-des-environs-de-paris/?utm_source=recommend_items&utm_medium=1850-v-peti-parki-sady-victor-petit-parcs-et-jardins-des-environs-de-paris&utm_campaign=33000uah</p>	1	1224	1224

В таблиці використано питомий показник вартості для представлених лотів, тобто вартісний показник одного примірника, адже лот може налічувати кілька томів. Таблиця вихідних даних була відсортована від найменшого показника до найбільшого.

На рисунку 1 представлено діаграму розподілу вартісних показників на букіністичні пам'ятки, який побудований на основі вихідної інформації, представленої в таблиці 3.

Рис.1. Діаграма розподілу показників вартості на букіністичні видання в доларах США за примірник (вісь абсцис – номери взірців, представлених в таблиці вихідних даних; вісь ординат – їх вартість у доларах США)

Вивчаючи графік, відзначимо кілька важливих його характеристик. По-перше, розподіл вартісних показників описується нелінійною ступеневою функцією, яка вказує на значну кількість примірників, що пропонуються за низькими вартісними показниками та обмежену кількість книжок, які оцінюються дорого. Такий розподіл віддзеркалює характер розподілу фінансових можливостей потенційних покупців, серед яких значна кількість людей мають низькі фінансові можливості.

По-друге, лоти, які мають високі показники вартості стали предметом торгу між учасниками аукціону й пройшли шлях від стартових показників до зафіксованих на момент укладання бази вихідної інформації згідно емпіричної тенденції, описаної на графіку. По-третє, характер зростання вартісних показників під час проведення торгів є характерним для усіх видів пам'яток культури, представлених на ринку, й пояснюється виконанням вище згаданого правила [9].

З метою здійснення перевірки відповідності характеру розподілу вартісних показників, здійснимо логарифмування величин вартості та побудуємо діаграму, представлену на рисунку 2.

Рис. 2. Діаграма розподілу логарифмованих за основою 2 показників вартості на букіністичні пам'ятки (вісь абсцис – порядковий номер видання в таблиці вихідних даних; вісь ординат – величина логарифмованої за основою «2» вартості видання у доларах США)

Для дослідження особливостей емпірично визначеного розподілу показників логарифмованої вартості, увесь масив значень розділимо на три ділянки. Перша ділянка графіка – від першої до 20-ї букіністичної пам'ятки – характеризує стрімке зростання вартості (функція насичення), характерне для початку аукціону, коли виставлений взірець продається за аномально низькою ціною (від 0,4 до 10 доларів США за взірець) та існує певна кількість потенційних покупців, які можуть заробити на його перепродажу. Ця група описує ті книги, які виставлені на продаж і, відповідно, для залучення більшої кількості учасників, для них встановлюють змістовно невмотивовані аномально низькі стартові показники вартості (частіше одна гривня), які, зрозуміло, є значно нижчими від тих рівнів, на яких знаходиться основна маса творів і які вже були придбаними.

Тобто, в цьому інтервалі торги не припиняються, адже зацікавлені учасники аукціону (потенційні покупці) завжди готові платити за цей товар значно більші суми. Тенденція, звичайно, може бути аналітично описаною за допомогою асимптотичної формули, – функції насичення, однак, її недоцільно використовувати в практиці прогнозування крім випадків визначення мінімальних рівнів ліквідаційної вартості, оскільки в цьому інтервалі питомих показників відсутні ознаки врахування потенційним покупцем якісних параметрів товару. Існує лише його бажання придбати товар; він вважає заявлену вартість аномально низькою й продовжує участь в торгах.

Друга ділянка графіка, яка виділяється в інтервалі від 20 до 78 примірника й оцінюється від 10 до 125 доларів США за примірник, характеризується лінійною тенденцією. Тенденцію можна описати за допомогою асимптотичної функції, параметри якої визначені за допомогою методу найменших квадратичних відхилень К.Ф Гауса:

$$C = 20,065x + 1,92 = 20,065x \times 21,92 = 3,78 \times 20,065x; \quad (2)$$

де C = прогнозована вартість у доларах США за один примірник; x – порядок вартості.

Величину множника «3,78» слід приймати за теоретично розраховану базу оцінки антикварних видань і визначати у доларах США. Вартість у гривнях, згідно курсу Національного банку України на день оцінки, становитиме: $C = 3,78 \times 27,53 = 104,06$ гривень.

Отже, реальні торги з урахуванням показників якості видання (аргументовані торги) починаються тоді, коли поточна вартість лоту починає

перевищувати величину базової вартості. Ця точка на графіку розподілу вартісних показників є першою кваліметричною точкою. Вірним є також висловлювання про те, що усі лоти, які мають вартість, меншу за вартість визначену першою кваліметричною точкою, є перманентно (на даний момент) неліквідними.

На рисунку 3 показана якість апроксимації емпіричного розподілу вартісних показників на книжки теоретичною функцією, параметри якої обчислені за методом найменших квадратичних відхилень К.Ф. Гаусса. Якість апроксимації, яка оцінювалася за допомогою показника кореляції К. Пірсона, становить 0,99 одиниць, що підтверджує гіпотезу про відповідність розподілу цінових показників на ринку.

Рис. 3. Співвідношення між вартісними показниками на антикварні книжки в другому інтервалі, починаючи з 20 до 78 примірника (ряд 1, який заново пронумерований від першого до 57 примірника, у доларах США за візирець – вісь ординат, та теоретично обрахованими показниками вартості ряд 2 - вісь ординат)

Інтервал вартісних показників, показаних на рисунку 3, слід поділити на ділянки, кратні двійці, як це показано на рисунку 4.

Отже, аргументоване прогнозування вартості можна здійснювати, враховуючи види корисної інформації про видання – стан збереження, рівень рідкісності (кількість примірників, які збереглися), рівень популярності автора (якщо він є), якість видання (наявність у ньому цінних авторських гравюр, ілюстрацій, фото тощо), рівень визнання видавця, причетність видання до значимих подій або особистостей та інші види інформації.

Рис. 4. Діаграма співвідношення між вартісними показниками на антикварні книжки в другому інтервалі, починаючи з 20 до 78 примірника (ряд 1, який заново пронумерований від першого до 57 примірника), у доларах США за взірць – вісь ординат, та теоретично обрахованими показниками вартості, які відповідають приросту кількості позитивної інформації щодо лотів у бітах – 1, 2, 3 та 4, ряд 2 - вісь абсцис)

Частина цієї інформації є невідомою продавцю, але може бути відомою потенційному покупцю.

Щодо третього інтервалу вартісних показників (від 79 взірця до 100, вартість яких описується ціновими межами від 125 до 1200 доларів США за примірник) – можна твердити, що завищені показники вартості пов'язані з значною емоційною вмотивованістю, пов'язаною з боротьбою потенційних покупців.

Для здійснення операцій прогнозування вартості букіністичних пам'яток на сучасному українському ринку, доцільно використовувати лише другий інтервал вартісних показників, де прогнозування буде найбільш обґрунтованим.

Для обліку усього об'єму корисної інформації рекомендуємо користуватися протоколами, представленими в раніше опублікованих працях [10]. Водночас, як видно на діаграмі, поданій на рисунку 4, основна маса торгових операцій з антикварними виданнями здійснюються з урахуванням лише чотирьох критеріїв. Ми вважаємо, що йдеться про вік видання, його рідкісність та рівень популяризації (визнання), художня цінність, стан збереження та наявність у ньому цінних графічних творів відомих майстрів.

Враховуючи це, доцільно використовувати більш простий протокол для обліку інформації, описаний в таблиці 4.

Таблиця 4. Протокол оцінки якості антикварних видань

№ з/п	Назва оціночного критерію	Ранжування оціночного критерію і коефіцієнт "п ⁺ " (підкреслити необхідне)	Ранжування контраверсійного оціночного критерію і зменшуючий коефіцієнт "п ⁻ " (підкреслити необхідне)	Результ коеф. N = п ⁺ × п ⁻
1	2	3	4	5
1	Вік пам'ятки	Невідомий (1)	Відомий або невідомий, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація має визначальне значення, але невідома або не підтверджується (0,25)	4
		До 50 років (1)		
		До 100 років (2)		
		До 300 років (4)		
		До 1000 років (8)		
		До 2000 років (16)		
		Більше 2000 років (32)		
2	Тиражованість пам'ятки	Тиражована (типова) (1)	Відома або невідома, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	4
		Рідкісна (2)		
		Унікальна (4)		
3.	Рівень визнання пам'ятки	Місцевого значення або не набув визнання (1)	Відомий або невідомий, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	4
		Національного значення (2)		
		Світового значення (4)		
9.	Причетність пам'ятки до видатних подій та особистостей	Місцевого значення або непричетна (1)	Відома або невідома, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	4
		Національного значення (2)		
		Світового значення (4)		
4	Художня цінність пам'ятки	Пересічна або не має художньої цінності (1)	Відома або невідома, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	4
		Висока (2)		
		Найвища (4)		
5	Стан збереження пам'ятки	Без пошкоджень (1)	Задовільний (0,5) Незадовільний (0,25) У фрагментах (0,125) В одиничних фрагментах (0,0625)	1
Сукупний показник соціокультурного значення (цінності)				1024

Для візуалізації процедури товарознавчої оцінки з використанням запропонованої методики визначення прогнозованої вартості, проведемо оцінку рідкісного видання трагедії І.В. Гете «Фауст» в перекладі Афанасія Фета. Книга видана за наказом російського царя Миколи II в Санкт-Петербурзі в 1899 році на типографії А. Маркса до 150-річчя Йоганна Гете (рис. 5). Тираж вкрай обмежений. Стан збереження - «без пошкоджень». Видання містить 124 графічних твори Енгельберта Зайберца, а також дев'ятнадцять гравюр майстра гравера Адріана Шлейха.

Згідно з протоколом, описаним в таблиці 4 та загальною класифікацією пам'яток культури [11], номенклатурно визначена якість пам'ятки – «пам'ятка культури національного рівня значення першого порядку».

Рис. 5. Видання трагедії І.В. Гете «Фауст» в перекладі Афанасія Фета, 1899 р.

Прогнозна вартість (С) при її продажу з аукціону в Україні, згідно з регресійним рівнянням, поданим вище, становитиме: $C = 3,78 \times 1024 = 3870,72$ доларів США.

Ця прогнозна оцінка може використовуватися як добре обґрунтована на основі аналізу сучасного ринку та порівняльного методу, страхова сума. Водночас, якщо описана пам'ятка культури є частиною музейного комплексу національного значення, застосовується критерій «Причетність пам'ятки до інших пам'яток національного рівня значення» з коефіцієнтом збільшення бази оцінки «4». Крім того, пам'ятка, яка зберігається в музейній колекції має загальновиховне значення і використовується відповідним чином. Це дає можливість використати критерій оцінки «соціокультурне значення пам'ятки» та коефіцієнт збільшення бази «4». Отже, соціально орієнтоване

прогнозування вартості дає можливість визначити рівень можливих збитків національної культури у разі її втрати, розрахунок матиме вигляд:

$$C = 3,78 \times 1024 \times 4 \times 4 = 61931,52 \text{ доларів США}$$

Соціально орієнтована оцінка також може бути використана як страхова сума.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами досліджень встановлено, що аналіз ринку букіністичних пам'яток слід здійснювати на релятивістській основі, тобто шляхом вивчення розподілу вартісних показників, де сукупність видань є сукупністю різних за значимістю носіїв цінності, кожен з яких має власну динаміку зростання. Експерти-оцінювачі повинні враховувати статистичний розподіл фінансових можливостей потенційних покупців і керуватися правилом: чим більше позитивної інформації про товар, тим вища його якість і, відповідно, вартість.

Запропоновано емпіричні рівняння для обчислення показників прогнозованої вартості букіністичних пам'яток в завданнях обґрунтування страхових сум, а також очікуваних показників вартості в результаті відкритого продажу на ринку України.

Методика оцінки вартості букіністичних видань дозволяє здійснювати оцінку як сучасних видань, так і видань минулих століть а також раритетних примірників. Необхідно також враховувати, що існують суттєві відмінності в результатах прогнозування вартості букіністичних пам'яток, пов'язані з відмінностями формулюванням мети оцінки.

Список використаних джерел

1. Аукціон violity. – URL: <https://auction.violity.com>
2. Методика оцінки культурних цінностей /В.В.Індутний, Е.В.Чернявська, К.В.Татаринцева, С.М. Платонов, С.М. Шкляр, Г.Ф. Соловко, О.В. Максюта, Я.С. Пучкова, О.Ю.Курило. – ДГЦУ, 2004р. Реєстраційний номер 15.1.04.
3. Методика визначення вартості майна. – ХНДІСЕ, 2000 р. Реєстраційний код 12.1.15 03.03.2010р.
4. Національний стандарт №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 №1440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF#Text>
5. Методичні рекомендації «Розрахунок втрати якості непродовольчих товарів у зв'язку з їх зносом та наявністю дефектів, який використовується при проведенні товарознавчих досліджень». КНДІСЕ, 1999 р. 43с.

6. Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в українській та європейській історії: Вип.65. Ковель, 2018. 624 с.
7. Список репресованої літератури. Заборонені видання 1920-30-х років /Упоряд. І.С. Білокінь. К. :Укр. пропілеї, 2018. 520 с.
8. Індутний В. Застосування функції розподілу Лоренца в товарознавстві. *Товари і ринки*. 2015. №2 (20). С. 168-178.
9. Індутний В. В. Оцінка культурних цінностей: підручник / В. В. Індутний. – Київ: Вид. Київ. нац. торг-економ. ун-т, 2016. – 880 с.
10. Індутний В.В., Походяща О.Б. Експертиза пам'яток культури. Київ, Літера ЛТД, 2021. 516 с.
11. Класифікація непродовольчих товарів: монографія /за заг. ред. А.А. Мазаракі. К.:Київ.нац.торг.-екон ун-т, 2016. 592 с.

Literatura

1. Auktsion violity. – URL: <https://auction.violity.com>
2. Metodyka otsinky kulturnykh tsinnosti /V.V.Indutnyi, E.V.Cherniavska, K.V.Tataryntseva, S.M. Platonov, S.M. Shkliar, H.F. Solovko, O.V. Maksuta, Ya.S. Puchkova, O.Iu.Kurylo. – DHTsU, 2004r. Reiestratsiinyi nomer 15.1.04.
3. Metodyka vyznachennia vartosti maina. – KhNDISE, 2000 r. Reiestratsiinyi kod 12.1.15 03.03.2010r.
4. Natsionalnyi standart №1 «Zahalni zasady otsinky maina i mainovykh prav»: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.09.2003 №1440. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF#Text>
5. Metodychni rekomendatsii «Rozrakhunok vtraty yakosti neprodovolchykh tovariv u zviazku z yikh znosom ta naiavnistiu defektiv, yakyi vykorystovuietsia pry provedenni tovaroznavchykh doslidzhen». - KNDISE, 1999r. – 43s.
6. Mynule i suchasne Volyni ta Polissia: Kovel i Kovelshchyna v ukrainskii ta yevropeiskii istorii: - Nauk. zb. : Vyp.65. – Kovel, 2018. – 624 s.
7. Spysok represovanoi literatury. Zaboroneni vydannia 1920-30-kh rokiv /Uporiad. I.S. Bilokin. – K. :Ukr. propilei, 2018. – 520 s.
8. Indutnyi V. Zastosuvannia funksi rozpodilu Lorentsa v tovaroznavstvi //Tovary i rynky. №2 (20). 2015. S. 168-178.
9. Indutnyi V. V. Otsinka kulturnykh tsinnosti: pidruchnyk / V. V. Indutnyi. – Kyiv: Vyd. Kyiv. nats. torh-ekonom. un-t, 2016. – 880 s.
10. Indutnyi V.V., Pokhodiashcha O.B. Ekspertyza pamiatok kultury. Kyiv, Litera LTD, 2021. 516с.
11. Klasyfikatsiia neprodovolchykh tovariv: monohrafiia /za zah. red. A.A. Mazaraki. – K.:Kyiv.nats.torh.-ekon un-t, 2016. – 592 s.

Goal. *Analysis of the modern market of bouqiunistic memorials and recommendations reasoning for their projected cost indicators determining during expert tasks of insurance value determination, as well as the starting value features for trading at auctions.*

Method. *The bouqiunistic memorials market analysis was carried out by studying of the cost indicators distribution, where the set of publications is a set of different by importance value indicators, each of which has its own growth dynamics. In addition, the statistical distribution of*

financial capabilities of potential buyers was taken into account. To establish the regularities of bouqiunistic memorials pricing, a database of antique books primary value information was created.

Results. According to the results of research, it is established that the evaluation of ancient publications becomes meaningful in two paradigms – individually oriented and socially oriented. The first is related to the variety of possible individual subjective motivations for the perception of the book and is described by the index of the individual humanitarian needs fulfilling. The second paradigm is related to the evaluation of the named publication to be further insured as a cultural heritage object, which is stored in the state or non-state ownership museum. It deals with a possible losses of national culture in case such object is damaged or completely lost. In such case, it is advisable to be guided by estimates (insurance value), which are related to the level of general educational value of the object (general educational value index), as well as taking into account the bouqiunistic memorials complex the object belongs to. There are millions of samples simultaneously represented on the world market of bouqiunistic memorials, and hundreds thousands of samples represented on the market of Ukraine, which are in a state of permanent estimated value change. Any conclusions about the reasons for the formation of a certain level of bouqiunistic memorials value depend on the content and completeness of the criteria base, which is selected by the expert to perform this work and is reliable.

Scientific novelty. A method of bouqiunistic memorials value estimation has been developed, which fully allows to evaluate both modern editions and editions of past centuries, as well as rare copies. It is clear which techniques should be used to evaluate bouqiunistic memorials based on their rarity.

Practical importance. A study of the bouqiunistic memorials modern market was carried out, the theoretical principles of the bouqiunistic memorials estimated value calculation was developed. The proposed methodology of the value of bouqiunistic memorials forecasting and determining is of practical importance for experts, professional appraisers and collectors.

Keywords: auction, antiques, bouqiunistic memorials, methodology, estimated value, rarity.

Стаття рекомендована до друку доктором технічних наук,
професор кафедри товарознавства та митної справи КНТЕУ Мокроусовою О.Р.
Стаття надійшла в редакцію 02.01.2022 р.